ЗМІСТ

Концерт пам'яті янгола. Новели

КУПИТИ

Переглянути та купити книгу на **ridmi.ua**

Про книгу

Свята Рита — покровителька тих, кому здається, ніби виходу вже немає. Постать саме цієї святої бельгійський письменник французького походження Ерік-Емманюель Шмітт зробив стрижневою для збірки новел «Концерт пам’яті янгола». Кожна новела у збірці — це парадокс, пошук відповіді на непросте запитання: чи може людина змінитися? Чи існує «сіра зона» між добром і злом? Як бути, коли виходу начебто немає? Шмітт, як завжди, вправно жонглює словами і сенсами та вражає читачів бездоганною майстерністю створювати короткі формою прози.

ерік-емманюель
шміт

концерт пам'яті янгола

STYLER
styler.rbc.ua

рекомендує

За підтримки
Федерації Валлонія-Брюссель

FÉDÉRATION
WALLONIE-BRUXELLES

Анетти
видавництво
Антоненко

Eric-Emmanuel Schmitt

Concerto à la mémoire d'un ange

ALBIN MICHEL

Ерік-Емманюель Шмітт

Концерт пам’яті янгола

З французької переклав
Іван Рябчій

ВИДАВНИЦТВО АНЕТТИ АНТОНЕНКО
ЛЬВІВ

УДК 821.133.1
Ш-73

Ерік-Емманюель Шмітт
КОНЦЕРТ ПАМ'ЯТІ ЯНГОЛА
Новели
З французької переклав Іван Рябчій

Перекладено за виданням:
Eric-Emmanuel Schmitt
Concerto à la mémoire d'un ange
Éditions Albin Michel
22, rue Huyghens, 75014 Paris
www.albin-michel.fr
ISBN: 978-2-226-19591-3

© Editions Albin Michel, Paris 2010

Свята Рита — покровителька тих, кому здається, ніби виходу вже немає. Постать саме цієї святої бельгійський письменник французького походження Ерік-Емманюель Шмітт зробив стрижневою для збірки новел «Концерт пам'яті янгола».

Кожна новела у збірці — це парадокс, пошук відповіді на непросте запитання: чи може людина змінитися? Чи існує «сіра зона» між добром і злом? Як бути, коли виходу начебто немає? Шмітт, як завжди, вправно жонглює словами і сенсами та вражає читачів бездоганною майстерністю створювати короткі формою прози.

Усі права застережені. Жодну частину цього видання не можна перевидавати, перекладати, зберігати в пошукових системах або передавати у будь-якій формі та будь-яким засобом (електронним, механічним, фотокопіюванням або іншим) без попередньої письмової згоди на це **ТОВ «Видавництво Анетти Антоненко».**

ISBN 978-617-7192-78-6

© Editions Albin Michel, Paris 2010
© Іван Рябчій, український переклад, 2017
© «Видавництво Анетти Антоненко», 2017

ЗМІСТ

ОТРУЙНИЦЯ
7

ПОВЕРНЕННЯ
41

КОНЦЕРТ ПАМ’ЯТІ ЯНГОЛА
58

КОХАННЯ В ЄЛИСЕЙСЬКОМУ ПАЛАЦІ
102

НОТАТКИ АВТОРА
144

ОТРУЙНИЦЯ

— Погляньте, отруйниця!

Діти скам'яніли, ніби стиснуті чиєюсь жорстокою рукою. Вони кинулися до пральні, забились під кам'яну лаву, де було вогко і темно, і звідки можна було все бачити, залишаючись непоміченими. Там діти злякалися ще більше, навіть затамували дихання.

Вулицею під полудневим сонцем прямувала Марі Морестьє. Це була висока жінка сімдесяти років, неквапліва, вся вкрита зморшками і чепурна; вона трималася прямо і здавалася роздратованою. Її тіло щільно облягав суворий діловий костюм, і крокувала вона обережно — чи то через спеку, чи тому, що надто емоційні рухи заважали її конвульсійній ході. Вона погойдувалася з величною незграбністю — і це вражало найбільше.

Діти перешіптувались:

— Як думаєш, вона нас помітила?

— Нумо крикнемо — налякаємо її!

— Не кажи дурниць. Вона ж нікого і нічого не боїться! Тремтіти варто тобі.

— А мені не страшно!

— Якщо ти зробиш щось, що їй не сподобається, вона тебе порішить! Як і всіх тих…

— Кажу ж, не боюся!..

— І все ж її чоловіки були дебелішими і м'язистішими за тебе…

— Пхе! Усе одно не боюся!..

Вони заховались і дали змогу мадам Морестьє пройти трохи далі, намагаючись, щоб вона не почула їхніх злих жартів.

Двадцять років тому, після двох судових процесів мадам Морестьє звільнили з в'язниці (де її тримали під час слухань) за відсутністю складу злочину. Більшість жителів містечка Сен-Сорлен вважали її невинуватою, та дітям усе одно хотілося думати, буцімто Морестьє — душогубка, це надавало їхньому життю присмаку небезпеки і дива. І все ж причина, за якою дорослі вважали Морестьє невинуватою, була доволі безглузда: жителі містечка не хотіли думати про те, що стикатимуться щодня зі звільненою убивцею, що їм постійно доведеться з нею вітатися, ділити з нею вулиці, крамниці і церкву. Вони не переймалися б, коли б вона була такою ж добропорядною пані, як і вони самі.

Насправді жоден містянин не любив мадам Морестьє — гордовиту стриману пані, здатну на різку одповідь; ні в кого вона не викликала ні симпатії, ні прихильності, однак усі тішилися славою, яку вона принесла містечку. «Отруйниця з Сен-Сорлена», «Дияволиця з Бюже», «Мессаліна із Сен-Сорлена-ан-Бюже». Кілька років під такими гучними заголовками виходили статті в газетах, а також передачі на радіо і телебаченні. Скандал привернув увагу. І навіть якщо вважати її хворобливою, все ж Сен-Сорлен несподівано вийшов на авансцену, а завдяки новому реноме містечка водії звертали з головного шосе і зазирали перехилити чарку до місцевого бару, перекусити до тутешнього ресторану, купити хлібу у пекаря, погортати шпальти газет, сподіваючись перестріти на вулиці саму Марі Морестьє. Витріщак вражало миле спокійне містечко, порите жолобами із джерельною водою, зі стінами, погожої пори вкритими тисячами троянд і шипшин; їх дивувало, що у комуні, яка притулилася до переповненої фореллю і щуками притоки Рони, оселилася така чорна душа! Яка незвична реклама для міста! Якби у Сен-Сорлені (де налічувалося не більше

тисячі мешканців) існувало товариство охорони пам'яток міста, то головою мали б обрати саме Марі Морестьє! А втім, якось міський голова, що був на сьомому небі від щастя через приплив туристів, у нападі незвичної щирості заявив Морестьє, що він — «її прихильник номер один»! Не варто й казати, що горда пані шпигнула його крижаним поглядом, присмаченим ворожим мовчанням.

Марі Морестьє із солом'яним кошиком у руках пройшла повз шинок, не повівши оком, бо добре знала, що з-за віконець, складених із маленьких зеленавих скелець, відвідувачі проводжали її липкими поглядами.

— Диви, от катюга!

— Яка ж вона зверхня…

— Та в ній честі, як у нічній вазі!..

— І через таку полягло стільки народу?!

— Відмили її, правду кажуть…

— Відмити можна лише щось брудне, братику! А власник ресторації, якого я щойно намагався розпитати, натякнув, що диму без вогню не буває…

Мешканці, вигороджуючи Морестьє, все ж залишали щодо неї легкий сумнів, адже не можна було в жодному разі розчаровувати гостей міста, позбавляючи їх такої атракції! Тож вони скромно, не примушуючи просити вдруге, показували гостям шлях, яким зазвичай ходила мадам Морестьє, розповідали про її звички, будинок над кручею… А на запитання, чи вважають вони її винною, відповідали обережним «Хтозна…».

Зрештою, загадку плекали не лише вони. По телебаченню регулярно переповідали долю Марі Морестьє, не соромлячись двозначних натяків і небезпечних тем. І хоча журналісти мусили повідомляти глядачам про рішення суду (бо в іншому разі адвокат Марі Морестьє притягнув би їх до чималих штрафів), все ж зауважували, що визначення «відсутність складу» ґрунтувалося радше на «браку конкретних доказів», аніж на доведенні непричетності.

Десятьма метрами далі, перед вивіскою шпалерника, Марі Морестьє зупинилась і пересвідчилась, що її запеклий ворог на місці. Он він! Ремон Пуссен, прихилившись спиною до вітрини і тримаючи в руках зразки тканин, узявся патякати перед парою, що довірила йому оновлення свого старого фотеля.

«Це йолописько гідне клоччя, яким воно набиває спинки крісел, і не приємніше за кінську волосінь, якої повно в його крамниці!», — злостилась мадам Морестьє. Вона втупила в нього свій, важкий погляд і, хоч і не чула слів, свердлила потилицю шпалерника своєю зневагою.

— Як кажете, Морестьє? Та це ж найбільша непокарана злочинниця у всій Франції! Тричі виходила за найзаможніших чоловіків, значно старших за неї. Тричі вони загиналися через кілька років опісля весілля. Невдахи, правда ж? І тричі вона отримувала спадок! Ну, то ясно, нащо їй змінювати усталені звички!? Коли надійшла черга третього — Жоржа Жардена, мого доброго приятеля — підозри його п'ятьох дітей спричинили справжній вибух: адже їхній татко відрізнявся зразковим здоров'ям, а одружившись із цим чудовиськом, захирів, швидко зліг, а за кілька тижнів до смерті змінив заповіт на користь чужинки! І це ще не все! Жандарми викопали трупи двох попередніх чоловіків, і експерти виявили в тілах підозрілі сліди миш'яку. В очікуванні процесу її запроторили до в'язниці, проте і для небіжчиків, і для статків було надто пізно. На що, по-вашому, ця весела вдова витратила всі гроші? Ніколи не вгадаєте! На коханця! Якогось Руді, чи Джонні, чи Едді — таке собі американосівське ймення! Та на відміну від чоловіків коханець був зграбним і юним — цей серфер із Біарріцу протринькав усі її грошенята на одяг, автівки і казино. Типовий жигало, хамуло — розуму як в устриці! Ну, принаймні на нього не варто сердитися — він позбавив її того, що вона поцупила в інших. Думаєте, і тут вийшло на правду? Так ні! Вона й плейбоя прикінчила! Ні, не за його куций гаман, а за те, що їй зрадив! Його більше ніколи не бачили. Морестьє твер-

дить, буцімто він виїхав за кордон. А як на мене, то його тіло гниє десь на дні моря із каменюкою на нозі! Єдиний, хто про її злочини міг би щось знати напевне — це її сестра Бланш. Мила дівчина, простувата. Марі Морестьє завжди піклувалася про неї. Навіть така купа гною може відчувати щось щире — адже і з гною може вирости квітка! На жаль, сестричка також померла. Просто посеред суду. Атож, звісна річ, тут Морестьє звинуватити важко, адже вона була в ув'язненні, коли її сестра сконала, до того ж це сталось у літаку і разом із нею ґиґнуло аж тридцять два пасажири... Бездоганне алібі! Але ж яка вдача! Таке враження, що у неї сам Господь у співучасниках! Бо коли зникла дурненька сестричка (а вона з першого ж допиту давала суперечливі покази, то на користь звинувачуваної, то навпаки), Морестьє та її адвокат зітхнули з полегшенням, їхні справи пішли угору, вони почали себе вигороджувати.

Навіть з вулиці Марі Морестьє за червоними щоками і розмахуванням рук Ремона Пуссена вгадала, що йшлося про неї. Захоплені розповіддю клієнти не розуміли, що героїня історії стояла просто перед ними, позаду прокуратора, який із люттю випльовував звинувачення.

— О, вона майстерно використала смерть своєї сестри, ця Морестьє! Сльози лилися, мов із водограю! Повторювала, що, зрештою, добре, що менша сестричка загинула в жахливій авіакатастрофі, бо інакше Марі звинуватили б і в цій смерті. Її підозрювали в тому, буцімто вона вбивала тих, кого любила — своїх чоловіків, свою сестру. Вважали навіть винною в убивстві без трупа — в загибелі цього Руді, чи Джонні, чи Едді (хтозна, як звали того телепня), словом, ім'я, мов у рокера! — її так званого коханця, хоча насправді він виїхав, тікаючи від кредиторів і прагнучи уникнути покарання за незаконні оборудки, що так і липнули до того бевзя. Проти неї сфабрикували справу, прагнучи будь-що визнати винною! Адвокат гнув саме таку лінію — і отримував щедру плату. Аналізи показали, що на всіх місцевих цвинтарях використовували гербіцид на основі миш'яку,

тож будь-який труп, що пролежав у землі тривалий час, напувався цієї отрути — особливо ж якщо добряче дощило. Вона і її адвокат виграли обидва процеси. Увага, пані й панове, я навмисне кажу: вона і її адвокат! Це не було правосуддям. Це не було істиною.

Зненацька крамар відчув біль у потилиці. Він підніс до неї руку, злякавшись укусу комахи, потім озирнувся.

До нього прикипіли очі Марі Морестьє. Серце старенького шпалерника тріпнулося, він затамував подих.

Кілька секунд вони не відводили одне від одного очей, вона — наполегливо, він — перелякано. Ремон Пуссен віддавна в присутності цієї мегери відчував дуже сильні емоції; спершу він думав, що то було кохання, і навіть залицявся до неї; нині ж він був упевнений — ішлося про ненависть.

Минув певний час, і Марі Морестьє вирішила покласти край обміну поглядами, стенула плечима і попрямувала далі так, ніби нічого не сталося.

Виструнчившись, вона пройшла прямо повз терасу ресторану, де її поява стишила перешіптування, й увійшла до м'ясної крамниці.

І знову розмови стихли. Морестьє скромно стала за іншими відвідувачами, однак власник крамниці, немов підкорившись мовчазній згоді, залишив роботу, даючи знати, що обслужить її поза чергою.

Ніхто не заперечував. Люди не лише визнавали цей винятковий статус Марі Морестьє, в її присутності вони ніби поринали в думки, дуже болісні думки. Вони й слова не могли проронити в її присутності, не наважувалися звернутись до неї — легенда передувала її появі, тож вони чекали, щоби Марі якнайшвидше зникла.

Чому її ніяк не могли забути? Чому вона — навіть уже виправдана — залишалася якимось міфом? Чому десять і навіть двадцять років по тому її справа не сходила з вуст?

Марі Морестьє була оповита двозначністю, що причаровує публіку і створює справжніх зірок: її фізична зовнішність не відповідала її поведінці. У повсякденному житті

медсестра, яка виходить за заможних літніх пацієнтів, — це вродлива, спокуслива дівчина, яка підкреслює сексуальним вбранням свої форми, випуклі в усіх потрібних місцях. А Марі Морестьє, навіть замолоду, ніколи не скидалася на юнку, завжди була бліда, ніби переживала менопаузу задовго до менопаузи; ця велика коняка з поважними манерами і незворушним обличчям вбиралася у піджаки з високими комірами, начіплювала окуляри з масивними оправами й узувала туфельки радше добротні, аніж гламурні. Та, кого журналісти називали «пожирачкою чоловіків», з вигляду не була бажаною чи сексуальною жінкою. Як пов'язати цю добропорядну мармизу з численними шлюбами або з пристрастю до Руді — патлатого любителя покурити траву, спортсмена із засмаглими грудьми, що визирають з-під розстібнутої сорочки? Іще одна суперечність: на загальне переконання в отруйниці — особливо ж отруйниці-рецидивістки — мають бути загострені риси обличчя, що виказували б порочність, мстивість і злобу; однак Марі Морестьє скидалася на прискіпливу вчительку чи, радше, на побожну (адже вона сумлінно ходила до церкви) викладачку катехізису. Словом, що б там про неї не казали, зовнішній вигляд цьому аж ніяк не відповідав: не пасував ні її коханцям, ні злочинам.

— Немає потреби пропускати мене вперед, — пробелькотіла Марі Морестьє вологим безбарвним голосом так, ніби цю честь їй виказували вперше.

— Мадам Морестьє, це моя крамниця, і я можу робити, як хочу, — спокійно відказав м'ясник. — До того ж, ці панове згодні, правда ж?

Клієнти слухняно закивали головами.

— Тоді мені телячої печінки і легенів для кішки.

Клієнти мимоволі вислухали це замовлення як рецепт майбутньої отрути.

Хтозна, можливо, Марі Морестьє просто мала таку оманливу зовнішність беззахисної жінки…

Адже лише поглянувши на неї, можна було засумніватися. Її сірі очі кидали гострі блискавки. І якби погляд міг убивати, то під час процесу вона точно поклала б і суддю, і заступника прокурора, й усіх свідків обвинувачення! Її виступи були різкими й категоричними: когось вона називала холопом, когось — кретином або самозакоханим нарцисом; і ефект від цього був насправді вражаючий, навіть більший, аніж вона сподівалася. Реабілітувати її жертв було нелегко — ніщо не зростало на спалених нею землях. Метикуватість жінки, у якій на перший погляд не можна й запідозрити розуму, перетворювала її на справжню дияволицю. Хай як хто її судив, але нікого вона не залишала байдужим. Морестьє винна? І все ж її сувора мармиза здається недостатньо порочною. А може, вона невинувата? Однак її обличчю бракувало ніжності. Кажете, вона продавала себе старим пердунцям? Але в такому разі її тіло мало би бути зграбним, принадним, бажаним чи принаймні таким, що саме пашіло б бажанням. Вона щиро кохала своїх облізлих чоловіків? Проте в ній не помічали і проблиску кохання.

Морестьє схопила пакети, які їй подав м'ясник.

— Дякую, Маріусе!

М'ясник здригнувся. А його дружина, яка стояла за касою, ледве стримала гикавку. З вуст Марі Морестьє звертання просто на ім'я легко могло зіпсувати репутацію. За винятком членів родини і друзів, ніхто у містечку не називав месьє Ісідора іменем, даним при хрещенні, оскільки подібна фамільярність зазвичай неприйнятна. Приголомшений м'ясник мужньо витримав цей удар, а його дружина, зціпивши зуби, віддала Марі Морестьє решту, не наважившись на коментар: подружжя вирішило з'ясувати стосунки пізніше.

Морестьє вийшла, побажавши всім гарного дня. Відповіддю їй було квапливе і нерозбірливе шепотіння.

На вулиці вона зустріла Іветту із немовлям. Не звернувши уваги на матір, Морестьє майже кинулась до дитини.

— Привіт, сонечко! А як тебе звати? — солодким голоском проспівала вона.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ